

1-4 -SINF O'QUVCHILARINING O'QISH SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA UYGA VAZIFALARNING O'RNI

Eshmurodova G.X.

Qarshi Xalqaro universiteti p.f.n.

Shodiyeva Muxlisa

Qarshi halqaro universiteti

Boshlang'ich ta'lim I- kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarning o'qish darslaridan tashkil etiladigan uyga vazifalarning turlari va uyga vazifalarni tashkil etishning ilmiy-nazariy jihatlarini o'z aksini topgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatishda uyga vazifalarning o'rni asoslab berilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash qobiliyatini o'stirishda uyda bajariladigan topshiriqlarni tashkil etishning didaktik va metodik jihatlarini chuqur tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, o'qish, ta'lim, tarbiya, o'qituvchi, uyga vazifa, topshiriq, mustaqil fikr, savol-topshiriq, faoliyat, tizimli yondashuv, matn, mantiqiy tafakkur, qayta hikoyalash, samaradorlik.

Аннотация: В этой статье описываются виды домашней работы, которые можно использовать в начальных классах, а также теоретические аспекты домашней работы и роли домашней работы в обучении учащихся начальной школы мыслить самостоятельно. Детально проанализированы дидактические и методологические аспекты организации домашнего задания. Рассмотрены и проанализированы варианты заданий для развития логического мышления учащихся начальной школы.

Ключевые слова: начальное образование, чтение, преподавание, учитель, домашнее задание, независимое мнение, вопрос, деятельность, системный подход, текст, логическое мышление, воспроизведение, эффективность.

Annotation: *The role of homework in forming pupil's independent thinking in reading classes in primary grades Abstract. This article highlights the types of home-based tasks that are taught in primary school classes and the theoretical aspects of homework management. The role of homework in teaching elementary students to think independently is justified. The didactic and methodological aspects of the development of logical thinking of elementary school students are thoroughly analyzed.*

Keywords: *primary education, reading, education, upbringing, teacher, homework, task, independent thinking, question-task, activity, systematic approach, text, logical thinking, retelling, effectiveness.*

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasida xalq ta'limi tizimida o'quvchilarning bilim darajasini baholashda ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro dastur PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study - matni o'qish va tushunish darajasini aniqlovchi xalqaro tadqiqot)da O'zbekiston Respublikasining doimiy ishtirokini ta'minlash asosiy ustuvor maqsadlardan biri ekanligi ta'kidlangan. O'quvchilarning matni o'qish va tushunish darajasini aniqlovchi xalqaro tadqiqot (PIRLS) da qatnashishiga va samarali natijaga erishishida boshlang'ich sinflarning o'qish darslaridan tashkil etiladigan uyga vazifalarning ham o'rni beqiyosdir. O'quvchi uy vazifasiga keyingi darsda o'qituvchi nimani so'rashi mumkinligidan kelib chiqib yondashadi. Ko'pchilik o'quvchilar og'zaki uy vazifalarini tayyorlashda berilgan matni bir-ikki marta qayta o'qiydilar. Darslikda matn qanday berilgan bo'lsa, shunday qayta hikoya qiladilar. Uy vazifasini ma'lum reja asosida tayyorlash ham o'quvchilarning faol fikriy mustaqilligini oshiradi. Uy vazifasini tayyorlashni to'g'ri yo'lga qo'ya bilgan o'quvchi undan mustaqil mulohaza talab qiladigan mashg'ulotlarga o'ziga ishongan holda qatnashadi. Uy vazifalarini ma'lum reja asosida bajarish bolalardan o'quv materialiga ongli ravishda yondashishni talab qiladi. Yaxshi tuzilgan reja o'quvchining faoliyatini tizimga soladi, zarur materialni ajratib olishga o'rgatadi, muhim jihatlarni ochishga va to'g'ri xulosalar chiqarishga undaydi. O'z fikrini muayyan tizimda bayon etishga o'rgatadi. Uy vazifalarini og'zaki tarzda bajarishda o'quvchilar matn yuzasidan darslikdagi savol- topshiriqlarga murojaat qilmaydilar, ular bilan ishlamaydilar. Uy vazifalarini og'zaki so'rashning faqat o'quvchi xotirasiga tayanib javob berishi talab etiladigan tarzda tashkil qilinishi natijasida vazifa so'rash o'qituvchi bilan

bitta o'quvchi orasidagi alohida suhbatga aylanib qolib, sinfdagi boshqa o'quvchilar unda ishtirok etmaydilar. Uy vazifalarini darsda ko'tarilgan asosiy savol muhokamasi natijasiga qarab shakllantirish o'quvchilarni darsda o'rgangan bilimlarini mustaqil ravishda guruhlashga, undan muhimini ajratishga, o'qituvchining talablariga mos keladigan dalillar topishga o'rgata boradi. Ularning oldida mustaqil mulohaza yuritishni talab qiladigan yangi savollar paydo bo'ladi. Dalillar keltirish uchun nafaqat faktlar izlashga, balki ularni o'z so'zlari bilan etkazishga ham harakat qiladilar. Uy vazifalarini so'rash paytida o'quvchiga mustaqil mulohaza yuritish talab qilinadigan savollar berilishi uning aqliy faoliyatini tezlashtiradi. Berilgan savollarga o'quvchilar yaxshi tanlangan dalillar orqali javob berishga erishsa, bunday savollar ularning o'zlariga ham katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Adabiy ta'limning boshlang'ich bosqichida o'qilgan asarlar yuzasidan uy vazifasi sifatida:

- sinfda o'tilgan mavzuni uyda qayta o'qish;
- o'qiganlarining rejasini tuzish va reja asosida qayta ijodiy hikoyalash;
- asar yuzasidan uning matnini takrorlashga emas, mustaqil mulohaza yuritib, o'z fikrini aytishga undovchi mantiqli savollar tuzish va ularga javob berish;
- sinfdan tashqari o'qiladigan asarlar ustida ishlash uchun topshiriqlar berish; - mustaqil ishlar;
- lug'at bilan ishlash;
- yozma va og'zaki insho;
- matnni bo'laklarga ajratish va ularning mazmuniga mos sarlavha topish;
- asar matni qismlari bo'yicha sarlavhalar tavsifiya etib, mavjud matnni shu sarlavhalarga mos tarzda bo'laklarga bo'lishni talab qilish;
- har bir bo'lakning rejasini tuzish va shu reja asosida gapirishga tayyorlanish;
- ertak, topishmoq, she'r, tush va hikoyalar to'qish;
- asarlar matni yuzasidan tayyorlangan suratlar ustida ishlash;
- matn yuzasidan berilgan savol-topshiriqlar bo'yicha og'zaki va yozma ishlar berish mumkin.

Bunday topshiriqlarni sinfda va uyda almashtirib bajarish ham o'quvchining tafakkuri hamda faoliyati mustaqilligini ta'minlaydi, ma'naviyatini boyitadi. Yod olish uchun beriladigan uy vazifalarining nomi va soni o'qish fani dasturida va darsliklarda aniq ko'rsatilgan. Biror asarning to'liq matni yoki asardan parcha yod olishni uy vazifasi sifatida topshirishdan avval uning mazmuni o'quvchilar tomonidan yaxshilab tushunib olinishiga erishiladi. Asarni yod olishdan oldin u

darsda sharhlab o'rganilishi, she'r matni o'quvchilar uchun tushunarli bo'lishi shart. Asarning yoddan, ifodali o'qilishi darajasi uning qanchalik anglashilganligini ko'rsatadi. Adabiy ta'lim davlat standarti talabi bo'yicha yod olinishi lozim bo'lgan asarlarni barcha o'quvchilar yod olishlari shart. Lekin dasturda ham o'quvchilar yodlashlari uchun ma'lum miqdorda qo'shimcha o'quv materiallari taqdim etilgan. Ularni yod bilish darsliklardagi she'rlar yuzasidan taqdim etilgan savol-topshiriqlar ustida ishlashni osonlashtiradi. Dasturda va darslikda yod olish talab qilingan barcha she'riy asarlarni o'quvchilarning hammasidan birday talab qilish ham unchalik to'g'ri bo'lmaydi.

Boshlang'ich sinflarda asar matni yuzasidan chizilgan suratlar ustida ishlash topshirig'i ko'proq uchraydi. Bunday suratlar o'quvchilarga asar qahramonlarini tiniqroq tasavvur qilishga ko'maklashadi. Asar matni yuzasidan ishlangan suratlar ustida ishlash o'quvchilar ma'naviy kamolotiga katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uy vazifasini bajarishda suratda ifodalangan har bir predmetni ajratish, uning rasmdagi vazifasini izohlash, rasmda tasvirlangan hodisaning boshi yoki oxirini o'ylab topish, hikoyalab berish, kabi topshiriqlar hikoya bayonida fikrdan fikrga o'rinsiz sakrab ketmaslik ko'nikmasini shakllantiradi. Olamni, odamni ranglar ko'magida baholashga o'rgatadi. Qahramonning ko'zlari, yuz ifodasi, holati tahlili o'quvchini suvrat va siyratni farqlashga odatlantiradi.

O'quvchilarning uy insholarini tashkil etish. Insholar inson tafakkurini charxlash, dunyoqarashini kengaytirish, fikrlarini, qarashlarini qat'iylashtirish va ma'naviyatni shakllantirish omili hisoblanadi. Maktab adabiy ta'limining barcha bosqichida o'quvchilarga insho yozdirish shart. Chunki insho va bayon yozish aqliy zo'riqish va ancha vaqtni talab qiladi. Sinflar yuqorilab borgani sari uy vazifalarining soni oshmay mazmuni chuqurlashadi, talab doirasi kengayadi. Bundan tashqari boshlang'ich sinflarda rasmlar, kuzatishlar asosida ham insholar yozdirish mumkin. Dunyo ta'lim tizimidagi barcha jihatlarini ko'r-ko'rona ko'chirish o'rniga ular erishgan yutuqlarning o'zbek o'quvchisi milliy xususiyatlari, ruhiy o'ziga xosligiga mos keladigan tomonlarini o'zlashtirish kerak. Aks holda, chet el pedagogikasidagi tashqi jihatlarga o'zlashtirilib, qilingan harakatlar samarasiz ketadi. Tajriba almashishlar ko'rsatdiki, chet el ta'lim tizimida har qanday o'quv fani bo'yicha esselar yozish etakchilik qiladi. O'quvchining erkin va mustaqil mulohazasiga asoslanadigan bunday uy insholari o'quv yilining boshida, badiiy asar tahliliga bir oz o'rganilgandan keyin, o'quv yili o'rtalarida va oxirida olish bolalarning mustaqil fikrlashini o'stirishga xizmat

qiladi. O'quvchilardagi fikr mustaqilligining o'sishini nazorat qilishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi. –T., 2019. – 32 b.

To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. –T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010. 167-b.

